

УДК 027.021: 908(477)

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА КРИМСЬКОГО ФІЛІАЛУ ІНСТИТУТУ АРХЕОЛОГІЇ НАНУ ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ТУРИЗМУ

О.В. Старовойтова

(Кримський філіал Інституту археології НАНУ, м. Сімферополь, Україна)

Научная библиотека Крымского филиала Института археологии Национальной Академии наук Украины (КФ ИА НАНУ) является уникальным памятником культурного наследия Украины и Крыма. Главной целью исследования стало изучение потенциала Научной библиотеки КФ ИА НАНУ как экскурсионно-научного объекта, который можно использовать в обоих направлениях без ущерба для развития каждого из них.

Ключевые слова: редкие книги, археология, история

Наукова бібліотека Кримського філіалу Інституту археології Національної Академії наук України (КФ ІА НАНУ) є унікальною пам'яткою культурної спадщини України і Криму. Основною метою дослідження є вивчення екскурсійно-наукового потенціалу Наукової бібліотеки КФ ІА НАНУ, який можна використовувати в обох проявах без завад для розвитку кожного з них. В статті розглядається склад фондів бібліотеки КФ ІА НАНУ, доцільність їх використання як об'єктів наукового туризму та заходи, що здійснюються для розвитку цього напрямку роботи.

Ключові слова: рідкісні книги, археологія, історія

Research Library of Crimean Branch Institute of Archaeology NAS of Ukraine (CB IA NASU) is unique object of the cultural heritage of Crimea and Ukraine. Main subject of the investigation is the study of Research Library's of CB IA NASU excursion-scientific potential, which can be used in both fields of using without any harm. Article examines content of the Research Library of CB IA NASU, expediently of their using as an object of scientific tourism and the actions that actually going on to the development of that direction of work.

Keywords: rare books, archaeology, history

Розвиток наукового туризму в Криму розглядається в наш час як важлива складова в інноваційній та гуманітарній політиці автономії¹. Наукова бібліотека Кримського Філіалу Інституту Археології Національної Академії наук України (далі КФ ІА НАНУ) є унікальною пам'яткою культурної спадщини України і Криму. Це зумовлено великою кількістю факторів, що вплинули на її формування та комплектування фондів. Тому потрібно розглянути потенціал цього підрозділу КФ ІА НАНУ як об'єкт наукового туризму. На поточний час такі дослідження щодо цієї бібліотеки не проводилися і дана стаття є першою з даної проблематики.

Основною метою дослідження є вивчення потенціалу бібліотеки КФ ІА НАНУ як екскурсійно-наукового об'єкту, що можна доцільно використовувати в обох проявах без завад для розвитку кожного з цих напрямків.

Бібліотеку розміщено в головному будинку колишнього маєтку М.С. Воронцова (м. Сімферополь, вул. Ялтинська, 2), на території парку «Салгірка», нині- Ботанічний сад ТНУ ім. В.І. Вернадського. Початок формування фонду відноситься до часу створення головного закладу - «Сектор історії і археології при Кримській науково-дослідницькій базі АН СРСР» (етапи створення наукового закладу, в наш час КФ ІА НАНУ: «Тавро-скифська експедиція» з 1945.; «Сектор історії і археології при Кримській науково-дослідницькій базі АН СРСР» з груд. 1947р.; Отдел історії і археології (Отдел античної і середньовікової археології) – з 1956р.; Кримський Філіал ІА НАНУ з 1992р.)². 14.11.1970 бібліотека отримує статус «Спеціалізованої наукової бібліотеки» (Рєєстраційне свідоцтво №33)³. Інтер'єри приміщення були розроблені на початку 1970-х років співробітником філіалу, О.І. Домбровським, за зразками оригінальних матеріалів ХІХ ст.. Його унікаль-

¹ Русяев В.Ф., Слепокуров А.С, Научный туризм в Крыму// Вопросы развития Крыма. Научно-практический и дискуссионно-аналитический сборник. Вып. 7.- С. 42

² Кримська філія// 60 років Інституту Археології НАН України. - С. 95

³ ІА КФ ІА НАНУ. Ф. Бібліотека.- С.1, Л. 2.

ний вигляд було збережено завдяки ремонту, який був в 2004 – 2006 рр. проведений при підтримці Таврійського Національного Університету ім. В.І. Вернадського, особливо його ректора М.В. Багрова.

В поточний час фонд бібліотеки нараховує біля 20000 од., в тому числі книг - 10 607 та іноземних видань 1100, періодичних видань 9060 (в т.. іноземних 4056). Обмінний фонд нараховує 4300 од.

Основу фонду бібліотеки складають рідкісні видання XVIII – XIX ст. та першої половини XX ст., сучасні видання з археології та історії, енциклопедії, енциклопедичні та іншомовні словники. Серед рідкісних видань найвизначніші: Диодор Сицилійський. Историческая библиотека. Т. I-V, 1774-1775; Бардон Д. Образование древних народов. 1796; Ахенвалл Г. Начертание истории нынешней. 1779; Athenei. Deipnosophistarum (1). 1796; Formaleoni M. Histore philosophic. 1789; Historie Augustae. 1787; Повествование Иродота Аликарнасского. Т.3. 1764; Ксенофонт. История о старшем Кире, основателе персидской монархии. 1788; Herodoti. Musae sive...(2) 1816; Histoire d Herodote (VII) 1802; Histoire Romaine, v. 1,2. 1805; Raoul- Roshette M. Histoire Critique... (v. 1,2,3,4,10). 1815; Voyage en Crimee... 1806; Gibbon E. The history of the Decline. V.IV,V,IV. 1817; God J. Annals and antiquities. 1829; Lelewel J. Geographie dy Moyen Age (epilogue). V. 2,3,4. 1852,1857; Classes generales sev moneta vetus. 1821; Corpus historiae Byzantinae. 1837,1839,1840; Corpus Scriptorum. V. I-III; Blaramberg M. Notice sur quelques...1822; Збірка «ПроPILEI»; Демидов А. Путешествие в Южную Россию и Крым. 1853; Муравьев-Апостол И.М. Путешествие по Тавриде...1823 та ін.

Фонд рідкісних видань XIX- поч. XX ст. складає біля 20% зібрання бібліотеки. Серед них «Русская старина» (1870-1916 р.р.), «Русский архив» (1870-1916), «Известия Таврической Ученой Архивной Комиссии» (ИТУАК), «Записки Одесского общества истории и древностей» (ЗООИД), «Записки Российского Археологического общества». В складі бібліотечного фонду містяться значна кількість публікацій джерел – творів давніх та середньовічних авторів: Геродота, Діодора Сицилійського, Овідія, Фукидіда, Павсанія, Платона, Плінія Старшого, Плінія Молодшого, Іоанна Кантакузина, Костянтина Багрянородного, Феофана Сповідника різних років видання, а також публікації зібрань літописних, літературних, історичних джерел : «Памятники дипломатических сношений» ч. 1-5, 8,10 (1851-1871), «Полное собрание русских летописей» (1865, 1963-1989), «Літопис руський за іпатським списком» (К., 1990), «Літописні оповіді про похід князя Ігоря» (К., 1988), «Ізборник Святослава 1073р.» (М., 1963), «Летопись Нестора со включением поучения Владимира Мономаха»(СПб, 1903), «Иисус Христос в документах истории» (Спб, 1999), «Исторический архив» (1,2,4,10), та ін.

Серед рідкісних видань з історії середньовіччя в бібліотеці є праці з історії Візантії, Західної Європи, Сходу: Ш. Діля, Ф. Успенського, що були опубліковані на початку XX ст., праці В.Васильєвського, Л. Васильєва, В. Бартольда та ін.. Історію України і Росії представлено повними зібраннями творів М.В. Карамзіна, М.О. Ключевського, М.В. Соловйова, багатотомниками різних років видання з історії СРСР і УРСР. Бібліотека має популярні видання з археології та історії, етнографії («Догой тисячелетий», «Археологические памятники Крыма» та ін.). Окрім того представлені збірки та наукові журнали, серед яких «Советская Археология», «Сборник Археологических Исследований», «Материалы по Истории и Археологии СССР», «Краткие Сообщения Института Истории Материальной Культуры», «Краткие Сообщения Института Археологии», «Вестник Древней Истории», «Византийский временник», «Известия Гос. Эрмитажа», «Сообщения Гос. Эрмитажа», «Труды ГИМ», «Средние Века», «Советская Этнография» «Археология», «Археологічні дослідження в УРСР» «Археологічні дослідження в Україні» та ін. До довідкового фонду входять енциклопедії та словники (БСЭ, УРЕ, «Военная энциклопедия», «Всемирная история», «Исторический энциклопедический словарь» та ін.). В складі бібліотеки є фундаментальні видання з історії Батьківщини «История СССР», «История Украинской ССР», та ін., а також з історії мистецтв. Серед іноземних видань періодичного друку - журнал «Археология» (Болгарія), «Eurasia Antiqua» (Німеччина), «Историчний преглед» (Болгарія), «MEFRA» (Франція), «The British Museum Quaterly»(Велика Британія), «Hesperia»(США), «MAN» (Велика Британія), «Archivio Storico per la Sicilia Orientale» (Італія) та ін.

З проблем археології в бібліотеці наявні біля 8000 книг та журналів, біля 4000- з історії, решта - етнографічні, релігієзнавчі, мистецтвознавчі, з архітектури, літератури, мовознавства, краєзнавства та ін. науковим напрямкам. Літературу представлено на російській, українській, грузинській, англійській, німецькій, французькій, грецькій, румунській, угорській, чехословацькій, польській, болгарській, корейській і китайській мовах.

Ця література представляє особливий інтерес, бо дозволяє дослідити історію становлення та розвитку окремих дисциплін та введення історично-археологічних матеріалів по Кримському пів-

острову в науковий обіг. Окрім того необхідно зазначити нерозривний зв'язок бібліотеки з архівом КФ ІА НАНУ, який доповнює та розширює інформаційний потенціал обох підрозділів філіалу.

Накопичення фонду проходило за рахунок надходжень з бібліотеки Інституту Археології (м. Київ, до 1992р.), передачі видань комісії ТУАК та ін. Археологічних видань бібліотекою «Таврика» КРКМ, власних фондів та їх частин (П.Н. Шульц, П.П. Єфименко - 100 книг, фонд Е.. Соломонік - 582 од. зб.), монографій і статей співробітників філіалу та працівників фахових закладів України та закордонних держав. Найбільшу частину надходжень нині складає книгообмін з бібліотеками та науковими установами, з яких необхідно виділити: Інститут археології НАНУ, Донецький краєзнавчий музей, Донецький держуніверситет, Запорізький держуніверситет, КДУ ім. Т.Г. Шевченка, НБУВ ім. В.І. Вернадського, благодійний фонд «Наследие тысячелетий» (м. Сімферополь), Керченський музей - заповідник, Херсонський музей - заповідник, Одеський музей (Україна); Вищу Антропологічну школу (Молдова); Академія Наук (Угорщина); Інститут Історії Матеріальної культури (СПб), Санкт-Петербурзький держуніверситет, «Музей изящных искусств» (г. Москва), Катеринбурзький держуніверситет, Казанський держуніверситет, Азовський краєзнавчий музей (Росія); Історичний музей м. Варни, Археологічний музей м. Шумен, Академія Наук (Болгарія); Німецький археологічний інститут, Німецька археологічна школа (Німеччина); Афіньський університет, Афіньський музей, Македонський музей (Греція)

Основними користувачами бібліотеки є співробітники КФ ІА НАНУ, КФ Інституту Сходознавства, викладачі та студенти Таврійського Національного університету ім. В.І. Вернадського, студенти ін. Вузів, співробітники музеїв Криму, краєзнавці. В свій час в бібліотеці працювали відомі вітчизняні вчені: П.Н. Шульц, С.М. Бібіков, О.І. Домбровський, Е.І. Соломонік, В.П. Бабенчиков, А.Л. Якобсон, Е. В. Веймарн, С.А. Секіринський, М.А. Фронджуло, Х.І. Кріс, А.О. Щепинський, О.Н. Черепанова, Т.М. Висотська, І.А. Баранов, М.І. Золотарьов. На базі бібліотеки за час існування КФ ІА НАНУ (під всіма назвами) його співробітниками було опубліковано біля 70 монографій і збірок наукових праць, декілька тисяч статей, науково-популярна серія «Археологические памятники Крыма», що складається з 15 книг; двотомник «Дорогой тысячелетий».^{4 5} Над великою кількістю робіт співробітники та користувачі з інших установ працюють на даний момент.

Великий фонд видань на іноземних мовах дозволяє розвивати співпрацю з вченими з інших країн. Так, в бібліотеці лише за поточний рік працювали вчені з Ізраїлю, Данії, Німеччини, Росії, Румунії та Молдови. Частина фонду є унікальною на території Криму (наприклад, збірка чехословацьких журналів та частина інших закордонних видань), що дуже цінно для вчених України та ближнього закордоння.

На базі бібліотеки проходять засідання вчених рад Філіалу, проводяться виїзні засідання міжнародних конференцій. Окрім того, приміщення бібліотеки є екскурсійним об'єктом для груп вчених, що приїждять як до КФ ІА НАНУ, так і для гостей Таврійського Національного Університету ім. В.І. Вернадського. Для детального уявлення про наукову роботу бібліотеки і Філіалу зроблено постійно діючу експозицію праць, виданих установою за останні роки (на даний момент 2004-2007). На експозиційному стенді представлено роботу відділів по наступним параметрам:

1. Монографії, видані філіалом
2. Друковані звіти, збірки статей, матеріали конференцій
3. Збірки, в яких наявні статті співробітників КФ ІА НАНУ

Для покращення інформованості вчених щодо тематики досліджень філіалу розпочато роботу бібліографічних покажчиків його співробітників, як поточних, так і ретроспективних. Хотілося б також підкреслити створення бібліографічного покажчика праць доктора історичних наук Т.М. Висотської, що увійде до збірки, присвяченої її 80-річному ювілею.

Включення бібліотеки до орбіти наукового туризму доцільно з точки зору спеціалізованих турів по Криму – історичних та археологічних. Можливості та досвід з тематичних книжних виставок можуть бути корисними у різних варіантах:

- добірки літератури з історії розвитку галузі (антична та візантійська археологія, виноградарство, виноробство, садівництво, ремісництво, курорти, релігієзнавство та ін.)
- спадщина вчених – дослідників археології Криму, що увійшли до історії вітчизняної науки (П.Н. Шульц, В.Є. Веймарн, Е.І. Соломонік, Т. М. Висотська, І.А. Баранов, М.І. Золотарьов, О.І. Домбровський та ін.)

⁴ Мыц В.Л. К изданию первого номера журнала «Археология Крыма»// Археология Крыма /Гл. ред. В.Л. Мыц.- С. 5

⁵ Мыц В.Л. Некоторые итоги изучения археологических памятников Крыма// Актуальные вопросы развития инновационной деятельности в государствах с переходной экономикой. - С. 164

Відомість бібліотеки в Україні і світі вимагає достойного її представництва в Інтернеті. Тому в 2007 р. розроблено web-сайт бібліотеки (www.center.crimea.ua/library)⁶. Він складається з 42 рубрик, які дозволяють віддалено сформувати запит та ознайомитися з бібліотекою. Це також підвищує корисність бібліотеки КФ ІА НАНУ як об'єкту наукового туризму.

Висновком вищенаведеного є той факт, що бібліотека КФ ІА НАНУ має великий потенціал як об'єкт наукового туризму, що активно розвивається в наш час в Кримському регіоні. Її багатий фонд дозволяє користування як сучасною літературою, так і рідкісними виданнями, доступ до яких ускладнено в інших місцях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ІА КФ ІА НАНУ. Ф. Бібліотека. С.1, Л. 1–7
2. Мыц В.Л. К изданию первого номера журнала «Археология Крыма»/ В.Л. Мыц // Археология Крыма .– Симферополь.– 1997.– С. 5–6
3. Мыц В.Л. Некоторые итоги изучения археологических памятников Крыма/ В.Л. Мыц // Актуальные вопросы развития инновационной деятельности в государствах с переходной экономикой.– Симферополь.– 2001.– С. 164–166
4. Русяев В.Ф. Научный туризм в Крыму/ В.Ф. Русяев, А.С. Слепокуров // Вопросы развития Крыма. – Вып. 7.– 232 С.
5. 60 років Інституту Археології НАН України. – Київ: Наукова Думка.– 315 С.
6. Web-сайт Научной библиотеки КФ ІА НАНУ: Главная страница. – Режим доступа: URL: <http://www.center.crimea.ua/library> (проверено 10.11.2007)

⁶ Розробка, наповнення і адміністрування - Ядрова Г.В. (<http://www.nbu.gov.ua/elib/Crimea/Jadrova>)